04/11/2025

4 Νοεμβρίου: Εορτάζει ο Άγιος Ιωάννης Βατάτζης

/ Βίοι Αγίων

Η Εκκλησία τιμά σήμερα, Τρίτη, 4 Νοεμβρίου, τη μνήμη του Οσίου Ιωαννικίου του εν Ολύμπω, των Αγίων Νικάνδρου επισκόπου Μύρων και Ερμαίου πρεσβυτέρου, του Βασιλέως Ιωάννου Βατάτζη, του επικληθέντος ελεήμονος, και του σύγχρονου Οσίου Γεωργίου του Καρσλίδη.

- Του ΛΑΜΠΡΟΥ Κ. ΣΚΟΝΤΖΟΥ, Θεολόγου – Καθηγητού

Άγιος Ιωάννης Βατάτζης, ο ελεήμων βυζαντινός αυτοκράτορας

Ανάμεσα στους πολλούς ευσεβείς αυτοκράτορες του Βυζαντίου ξεχωρίζει ο Ιωάννης Γ΄ Δούκας Βατάτζης, ο οποίος υπήρξε ένας από τους ενδοξότερους βασιλείς, και άγιος της Εκκλησίας μας και μάλιστα έχει την προσωνυμία του Ελεήμονος.

Γεννήθηκε στο Διδυμότειχο το 1193 από γονείς επιφανείς και ευσεβείς. Ο πατέρας

του Βασίλειος και ήταν ο Δούκας του θέματος των Θρακησίων και δομέστικος της ανατολής. Η μητέρα του Αγγελίνα ήταν κόρη του Ισαακίου, γιού του Κωνσταντίνου Αγγέλου, και της Θεοδώρας Κομνηνής, κόρης του Αλεξίου Α΄ Κομνηνού.

Έζησε σε καιρούς τραγικούς για το θεόσωστο κράτος, αφού οι αιρετικοί δυτικοί, μη μπορώντας να υποτάξουν διαφορετικά την Εκκλησία στην εξουσία του αιρεσιάρχη πάπα, έκαναν τις φοβερές σταυροφορίες, με σκοπό δήθεν την απελευθέρωση των Αγίων Τόπων από τους μουσουλμάνους Σαρακηνούς, αλλά στην ουσία να καθυποτάξουν την Ορθοδοξία στον παπισμό, δια της βίας.

Οι πραγματικοί σκοποί των σταυροφόρων αποκαλύφτηκαν κατά την Δ΄ σταυροφορία, το 1204. Οι ορδές των φραγκικών δυτικών στρατευμάτων αντί να οδεύσουν προς την Ιερουσαλήμ, στράφηκαν προς τη Βασιλεύουσα, την οποία εκπόρθησαν, κατάκτησαν και λεηλάτησαν, σε τέτοιο βαθμό, που ξεπέρασε και αυτή την άλωσή της από τους Οθωμανούς το 1453!

Η πόλη παραδόθηκε στους δυτικούς κατακτητές. Στον αυτοκρατορικό θρόνο ανέβηκε Λατίνος αυτοκράτορας, όπως και στον πατριαρχικό θρόνο. Η αυτοκρατορία διαμελίστηκε. Το μεγαλύτερο μέρος κατέλαβαν οι Φράγκοι, ενώ σχηματίστηκαν άλλα τρία αντίπαλα βασίλεια (Αυτοκρατορία της Νικαίας, το Δεσποτάτο της Ηπείρου, και το Βουλγαρικό βασίλειο του Ιωάννη 2ου του Ασάνη). Ο νόμιμος αυτοκράτορας και ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κατέφυγαν στην αυτοκρατορία της Νικαίας.

Μετά το θάνατο των γονέων του ο Ιωάννης, αφού μοίρασε στους φτωχούς τη μεγάλη περιουσία του και μη αντέχοντας την λατινοκρατία, κατέφυγε στην ελεύθερη Νίκαια, με προορισμό την πόλη Νυμφαίο της Βιθυνίας. Ο αδελφός του πατέρα του και ιερέας στα ανάκτορα του βασιλέα Θεόδωρου Α΄ Λάσκαρη, τον κάλεσε και τον φιλοξένησε στο παλάτι και τον γνώρισε στον αυτοκράτορα. Εκείνος διείδε τον δυναμικό χαρακτήρα του, τις αρετές του και τις στρατιωτικές του ικανότητες και του απένειμε το αξίωμα του πρωτοβεστιάριου. Αργότερα, όταν διαπίστωσε την πιστότητά του σ’ αυτόν αποφάσισε να τον κάμει γαμπρό του, δίνοντάς του ως σύζυγο την μεγαλύτερη κόρη του, την πριγκίπισσα Ειρήνη, εξασφαλίζοντας έτσι διαδοχή για τον αυτοκρατορικό θρόνο.

Το 1222 ο Θεόδωρος Λάσκαρης πέθανε ξαφνικά σε ηλικία 47 ετών. Την ίδια χρονιά ο στρατός και ο λαός ανακήρυξαν αυτοκράτορα τον Ιωάννη Γ΄ Δούκα Βατάτζη, τον οποίο έστεψε ο Πατριάρχης Μανουήλ Σαραντινός. Με την άνοδό του στο θρόνο έδειξε τις σπάνιες πολιτικές και στρατιωτικές ικανότητές του. Έδωσε μεγάλη σημασία στην αναδιοργάνωση του στρατού, στα πρότυπα των παλαιών μεγάλων αυτοκρατόρων. Παράλληλα άρχισε μια ριζική αναδιοργάνωση του Κράτους. Όλα

αυτά, για την ανάκτηση των χαμένων εδαφών της από τους Φράγκους. Αναδείχτηκε έτσι ως ένας από τους μεγαλύτερους χριστιανούς ηγεμόνες της εποχής του.

Πραγματοποίησε μια σειρά από νικηφόρες μάχες και με έξυπνους χειρισμούς, κατάλαβε, σε σύντομο χρονικό διάστημα, όλα σχεδόν τα εδάφη της Μ. Ασίας, τα οποία βρισκόταν στα χέρια των Λατίνων. Στη συνέχεια μετέφερε τον πόλεμο στο ευρωπαϊκό τομέα, καταλαμβάνοντας την Αδριανούπολη. Ως το 1254, έτος του θανάτου του, είχε καταλάβει όλα τα χαμένα εδάφη της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, που είχε πριν την φραγκοκρατία και το μόνο που απόμεινε ήταν η κατάληψη της Κωνσταντινουπόλεως, την οποία ανακατάλαβε ο διάδοχός του Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος το 1261. Την ανασύσταση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας την αποδίδουν οι ιστορικοί ουσιαστικά στον Ιωάννη Βατάτζη.

Εκτός από ικανός στρατιωτικός αναδείχτηκε και ιδανικός πολιτικός. Εμφορούμενος από φλογερή πίστη στο Θεό, σεβασμό για την Εκκλησία και αγάπη για το λαό κυβέρνησε με δικαιοσύνη και σωφροσύνη. Πονούσε που έβλεπε την απόσχιση της δυτικής χριστιανοσύνης από την μία αδιαίρετη Εκκλησία και γι’ αυτό είχε κάνει πολλές απόπειρες για την ένωσή της με αυτή. Μάταια όμως, διότι ο πάπας Γρηγόριος Θ΄ τον αγνοούσε!

Ως χαρακτήρας ήταν απλός, καταδεκτικός και φιλήσυχος. Ο κάθε πολίτης μπορούσε να τον δει και να του εκθέσει τα προβλήματά του. Προστάτευε τους αδικημένους και τους αδύναμους. Περιόρισε τη δύναμη των γαιοκτημόνων προς χάριν των μικροϊδιοκτητών αγροτών. Αναδιοργάνωσε τη γεωργία και την κτηνοτροφία και αύξησε την επάρκεια τροφίμων. Υποστήριξε τα φιλανθρωπικά ιδρύματα, στα οποία έβρισκαν καταφύγιο χιλιάδες αναξιοπαθούντες, περιορίζοντας δραστικά τη φτώχια. Ο ίδιος ζούσε λιτά, σχεδόν ασκητικά και στηλίτευε την πολυτέλεια και τις σπατάλες. Τα δημόσια ταμεία γέμισαν από την χρηστή διαχείριση και μπορούσε έτσι να ασκεί το σπάνιο φιλανθρωπικό του έργο. Ο λαός τον υπεραγαπούσε.

Στις 4 Νοεμβρίου του 1254 ο χρηστός και ευσεβής αυτοκράτορας της Νικαίας Ιωάννης αρρώστησε ξαφνικά και πέθανε. Η αγία του ψυχή πέταξε στα ουράνια και το ασκητικό του σώμα κηδεύτηκε με θλίψη αβάσταχτη από το λαό, ο οποίος θρηνούσε για μέρες τον αγαπημένο του ηγεμόνα. Ενταφιάστηκε στη Μονή του Σωτήρος Χριστού, που είχε ιδρύσει και χτίσει ο ίδιος στο Νυμφαίο της Βιθυνίας. Όμως μετά από επτά χρόνια, όταν έγινε εκταφή βρέθηκε άφθαρτο, να ευωδιάζει, έχοντας το χρώμα ζωντανού ανθρώπου και εύκαμπτο, δείγμα της αγιότητάς του. Ως και τα ενδύματά του ήταν απόλυτα άφθορα! Μεταφέρθηκε στη Μαγνησία της Μ. Ασίας, το οποίο έκανε άπειρα θαύματα. Η Εκκλησία τον ανακήρυξε άγιο και η

μνήμη του εορτάζεται στις 4 Νοεμβρίου.

Αργότερα μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη και χάθηκε μυστηριωδώς κατά την άλωση. Γι’ αυτό αναπτύχθηκε γύρω από αυτόν ο θρύλος του «Μαρμαρωμένου Βασιλιά», ο οποίος θα φανεί για να ελευθερώσει ξανά την Βασιλεύουσα. Με αυτόν τον ελπιδοφόρο θρύλο πορεύτηκε το Γένος μας για αιώνες και καρποφόρησε το δένδρο της λευτεριάς, ο οποίος είναι συνδεδεμένος με τον άγιο Ιωάννη Βατάτζη!